

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Чогаадыкчы эвилелдер — ЮБИЛЕЙГЕ

СЭКП-ниң дөңгөнч национал политиказынын, пролетаризм интернационализмин тилелеткенин, биетин чүртүстүтүп улаштырып чалып эленин, байырагынын болгаш айма-аималык чорутуучу байырагы — ССР Эвилелиниң тургустууланганын 50 чыл болуп оюнче биетин чүртүстүп чокчушап оор.

Төөгүдүт улаш байыраалга күш-ажылчы, чогаадыкчы бектерин Тываның аймакчылары, колхозчулары болгаш күш-ажылчы интеллигенция бекеткеп эгелеш. Оон-биле тергелештир биетин республиканың чогаадыкчы эвилелери улаш юбилейни төлөткөн уткуртуу планнарын салып алган, күжүлешкенин ажалдап турар.

«Совет Социалисттик Республикаларын» Эвилелиниң тургустууланганын 50 чылга белеткеп дугайында СЭКП ТК-ның доктаалында ССР-ниң улаштарынын социалисттик уткуртууларын, национал хевиринг культуразынын четтештир-кинип кайгамчык улаш чедипкинирин айткан. «АКЫ-ДУУМА ЧАНЫС ААВ ЧОРУККА СОВЕТ КУРУНИН БУГУ НАЦИОНАЛЫНЫН БОЛГАШ БИЧЕ УЛАШТАРЫНЫН ТУРГУЗУКЧУ ЭНЕРГИЯЗЫ, ЧОГААДЫКЧЫ АРГАЛАРЫ, ТАЛАНТЫЛАРЫ КАЙГАМЧЫК БУРУН ДОЛУЗУ-БИЛЕ ИЛЕРЭЭН» деп ун доктаада чугаалап турар.

Удешелеттнгенден боор үжүн чыл чедип турар Чогаадыкчы эвилелдер-даа, тургустуулап чаа-ла чеди чыл чедип чорутуу Чорукчулар ажилдап болгаш өскө-даа чогаадыкчы эвилелдер чоңга бараал болуп хүндүлүт хүлээлгени багай эвес күүсөдөп келген.

Тывага баштайгы театр үдешелеттнгенден боор шоолут үр болбаан-даа болза, ам театр интеллигенция хой кижилг, чогаадыкчы организация болу берген. Тывага баштайгы музыка школазы ажилтнганын болуп 25 чыл бооп турар, ам биетин республикада музыка школаларынын саны 16 четкен. Култура, уран чүүл талазы-биле Тыва АССР-ниң хөгжүдөш кайгамчык шапкын баамагы дээрн оон-ла көскүдүр.

СЭКП-ниң, оң дөңгөнч национал политиказынын ачы-амында, айма-аимал совет улаштуу литература болгаш уран чүлдүтүп дөңгөнч саздарынын, дууазынын ачымында тыва национал уран чүлд болгаш литература улам хөгжүп, сай-дыраан.

Партияның XXIV съездинин төөгүдүт шийири-тери чогаадыкчы ажилдакчыларын чаа-чаа ажил-хөстөргө со-рук киирген. Тыва литература, театр уран чүлдү, музыка, улаш чүлдүг талазы-биле элөө эвес ажилдар кылдыган. Оон тодарай чыкпо бо чылдыг бүдүрүлдө СЭКП обкомунун бюрорунун болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын багура республиканың Күрүнө шапалдарын чогаадыкчы С. Б. Пюрбөгө, композитор А. Б. Чыргал-олга, артист О. Д. Намдараа болгаш уран-шевер мастер Х. К. Тойбу-Хаага тывеманы болуп.

«Чогаа болгаш уран чүүл критиказынын дугайында» СЭКП ТК-ның чоктаа чаа хүлээп алган доктаалы чогаадыкчы ажилдакчыларын мурунуга чаа сорулгагарын салган. Тус-тус чогаадыкчы организациялар партия хурдаларын арттырып, ажаа чечен чогаада, уран чүлдүг, театр бол-ган музыка уран чүлдүг критика сайырадыр дугайында ажил чугаалажышкынынын чоруткан. Чогаадык-

лар, чорукчулар, артистер болгаш уран чүлдүг өскө-даа ажилдакчылар доктаалды бүрүн дөңгөнч, оңу хой националдык совет литературы улам сайырадыр болгаш коммунист тургузулушунга оң ролун бектер дөңгөнч партиянык чаа салгы салышкынынын илерешкенин деп савал турар.

Чогаадыкчы уран чүлдүг партиянык шүгүмүн амыды-ралга боттандырылган эң-не иденкейин болгаш принци-палдыг чорук чугула дээрн «Республикада, чогаа бол-ган уран чүүл критиказынын сорулгагарынын дугайында» СЭКП обкомунун чоктаа чаа хүлээп алган доктаалында айткан турар. Сорулга болза чогаадыкчы организациялар-ның критика секцияларынын база уран чүүл чөвүлелери-ниң ажил-чорудулаанын бөгүнүг негеделерге дүштүр иденкейжидеринде болуп. Бо айттырда чедир кылды-майып турар чүлдүг ам-даа хой.

Чогаа болгаш уран чүүл критиказынын дугайында айттырларга хамаарышкан чамдык организациянык хемчег-лери боттандырып көрдүгүн. Критиктер лекторийн тур-гузар, ол ышкан Кызылдың башкы институту чаа өөрел-ге чыгындап эгелеш чогаа болгаш уран чүүл критиказы-ның айттырларына хамаарышкан факультет кичээлдерин студенттерге чорудар.

Чогаадыкчы ажилдакчыларын чон-биле харылаанын бижылаары чугула. Мааңа хамаарыштыр ужуражыш-кынынын эрттери биеге чачыл болу берген. Удаае, каш-ла хонгаш, биетин чогаадыкчылар, чорукчулары, артистерине болгаш композиторларыны Чон-Хемчик, Ба-рыш-Хемчик, Бай-Тайга районнарың айма-инчилери-биле ужуражар. ССР-ниң тургустууланганын 50 чылга тур-аа-каткан культура хүнери биетин республикага ычкан эгел-дөр. Литератураның болгаш уран чүлдүг ажилдакчыларын көдөңн ажил-инчилерин мурунуга чогаадыкчы өткөдү берип, ажилын аңгымы болгаш колхозчу тараткынынын тургузуучу ажил-инчиле, оларын бөгүнүг амыдырал-бык ханы талышкан, боттарынын чогаа ажилына наа-ча темаларын тып алыр чугаажок.

Култура хүнеринде театр эң дээр чаа шилерин көрүк-чүлгө бараалгандыр. Чорукчулар болгаш чогаадыкчылар бот-тарынын чаа чогаадыкчы чорукчуларга талыштырар. Тыва эвилелеринин болгаш радио-информация оркестри хөг-жүмүн театрынын суратгы артистерине калы чоңга оюн көргүдөр. Театр, музыка болгаш уран чүлдүг ажил-дакчыларын чон ортузунга өткөдөрүн доктаалы ор-ганизациялары — оларын чон-биле, коммунист тургузуш-кунун практикалы-биле харылаанын улам бижылаар. Көдөңн ажил-инчилери ун ужуражылаарга күш-ажыл-чы бектерин база белеткеп турарлар.

Коммунизм тургузуучу күш-ажылчы кижинин өвүр-хө-вирин ханы иштели, уран-чечен көрүкчүлөр чогаадыкчы тургузары — эң пост сорулга. Иштели биетин чогаадыкчы эвилелерине, оларын хой салгыч отралы бо талазы-биле ажил-хөвөр база катан шүгүдүн көрүшүлгөн, боттарынын чогаадыкчы партиянык болгаш улашчу болурунун ленинчи принциптери боттандырып болгаш улам сайыра-дыр дөңгөнч кызыкмаккай ажилдаар ужурут.

ССРЭ-ниң 50 чылынга уткуштур

◎ ◎

ЛНТВА ССР-Литва айма-аималык Электростанцияны чынында В. Н. Ленин аттыг ГРЭС-тиң хооаларын дээрже белин үнө берген турар.

Ол электр станция республиканың дык хой бүдү-рүлгелерин, хоорайларын бол-гаш көдө суурларын чинк унелиг электр энергиязы-би-ле хандырып турар.

Амгы үдө ГРЭС-те 300 муң киловатт күчүлүг сөөлүг агре-гатты эштеп турар. Ажилчылар сөөлүг энергоблокту бо чылын ажилдаа киирер деп хүлээп алган. Ол — ССРЭ-ниң тургустууланганын бээр ал-дарыг 50 чылынга оларын белзө болуп.

ЧУРУКТА: сески энерго-блоктун интеллигентиниң му-накчы бригадында комму-нист күш-ажыл шалыпчыла-ры (солгай талызында) Н. А. Калинин, И. М. Каушас, Н. М. Корчагин, А. С. Финес, П. А. Магальский болгаш С. Н. Ю-кешчук.

В. СОБОЛЕВТИЧ фотоу.
(СЭТА-ның фотохроникасы).

◎ ◎

Чогаадыкчыларның салышкыны

«Тыва даг-дугу» комбинат-тың пестеринде чартыкчы-ларын болгаш чогаадыкчы-ларын сайырадыр киирген, оон ачында чыл саны-ла 25 муң ажил рубльды ка-нап ал болуп. Комбинаттың даг-дугу үрүмектен-сорттар комплекзинин кургактаа болгаш элээр коршунда ажилды байдалы дык эки-жеринин талазы-биле үнелиг савалдары Д. Савиль-ный, И. Самарин, В. Родин бол-гаш өскөдөр-даа киирген.

«Тыва даг-дугу» комбинат-тың ажил-инчилеринин ССРЭ-ниң тургустууланганын 50 чыл-ыга алдар кылдыр алган хүлээлгелерин чедипкиниг күжүлери чартыкчылар болгаш чогаадыкчылар төлө-тин салышкыны киирип ту-рарлар.

План күүсеттинер

Эрзя районун «Комму-низмче орук» колхозунда 26 кижин составтыг тууду брига-дамы доктаалы ажилдап тур-ар.

Нарым суурда сөөлүг чыл-дарда чаа кварталдар нече-шен. Чүгө эртен чылым бе-лин бир квартал тургусту-ган. Ында бирээнин ийи өг-бүдө куртага 4 бажын, бир ала ийи куртага ийи өг-бүдө туттуган.

Бо чылым бригаданың кыл-ды ажилдаа киирер тууду-лары хой. Туудуштар 250 кубометр чүдүктү, 600 кубометр динг материалдарын кызым ажалы демде-лери чугула.

Н. ДАКАА.

ЧУРТТУН ХОВУЛАРЫНДА

ССРЭ-ниң Топ Статистика Эргелелиниң сан-түпелдерин багура алгыра, май 8-ке чедир чуртка 76640 муң гектар чеге чазы чажар культура-ларын тараал бооп турар. Олар-ны чазы алгандар шөлдүг чартыктын хой кезинге чаштырган. Кукурузаны санаааа тараал болгаш тараа бо-бы культура-ларын 43887 муң гектарда тараал.

Украинаның колхозтарында болгаш совхозтарында 147,8 муң гектар шөлдө кырамы-караны чаштырган.

Уреинин алыр кукурузаны 3433 муң гектарда азы план-да көрдүгенин 89 хууун чашкан. Узбекстанының кол-хозтары болгаш совхозтары планнарын дык ажал күүсөт-килген.

Лен-дөңгөнч планнарынын шөлдүг үштүн ийи хире кезинге чашкан. Россия Федерациянык соңгу-барыны районнарын, Калинин, Смоленск, Ярослав болгаш өскө-даа областнарык чеге ажилдакчылар о ажилды эртен чылымдын дык шалышкын чорудуп турарлар.

Амгы үдө чигир сөйлээни 3555 муң гектарда, уреинин алыр тарымал тоорукту 4088 муң гектарда чаштырган. Ол дээр эртен чылым о-ла үеинде тургустууланганы хой-дур. Ногааларын — 384 муң гектарда олурган. Кар-тофель олуртуу планын 39 хуу чүдөш, оун 1318 муң гектарда олурган. Украинаның болгаш Молдавияны ажал-агыллары картофельди олуртуу доозар дей берген.

Колхозтар болгаш совхозтар мал ажалына бижык чен суурин тургузар дугайында база улаш сакны салышкан, мал хемчегер чешинг дээлдерин, чигир сөйлээни бол-ган хой чылым ун сенигерин чажып тарымын улам күжүлгөдери турар. Ычанган эртен неделяда ол ажил-дык темпны дык шалышканын.

(СЭТА).

БАЛГА. Областың шөлдө-ринде мотор даамы дүң, хүд-даа чок диништелген-де турар. Таражыларын чазы чажар тараалы тарып турары ол-дур. Ол культу-раларын ам эртен чылым бо үеинде тургустууланганы дык хойну — 150 муң гектарын чал-ып тараал.

Областың эң соңгу талазын-да Боросе районун тараа-жылар бекит организацияны чорудуп көргөсөн. Хоршунуң тарып шымары өскө чедерде оройтаан-даа болза тараажылар эрте тарым-лааларын областа бир-ле ду-гарында доозар аралыг бол-ган. Чедипкиниг болуруна таарымчалыг ажилдаа чорук дулаан.

КУРГАН. Урал артынын тараажылар тараа культу-раларын шилээлгел чашты-рышкыныкы кииркен. Ыч-анган атам-чечин кол кул-туразы — кызыл-тастың у-реиниң чакы хөңгө боштай эрип, белек болгаш черлерде чаштырып турар.

Механизаторлар дорт муң ажалы тракторлар-биле үш, дорт болгаш беш-даа сей-каларын сөөртүп алган ажилдап турар. Хову ажалдарынын дүргөн доостуру оон дык ха-маарык.

ЧЕЛЯБИНСК. Областың дык хой ажал-агылдарын тараажылар чок-агылдарын, та-рымал тоорукту, кызыл-тасты чаштырып эгелеш. Оларын баштайгы он-он муң гектарда тараал.

Нагайбак, Троицк, Уйск бол-ган өскө-даа районнарын мурунчы ажал-агылдарында чер илтиртор, тараа чашты-рар ажал дүң-хүн чокка чо-руп турар. Ычанган агрегат-тары немеде чырык болгаш эртенгилери шак графиги ажалдап кылган болгаш ол чорук тарыламы дүргөн дооз-ар аргам берген. Бүгү агре-гаттар уагтезиниң чок ажилдап. Тарыла чоруп турда тускай септелге брига-далары шөлдөге шуут барып, техниканы септелге, ажаал-дамы хандырган.

КУБЫШЕВ. Ол областа картофель олуртуушкуну ды-на шуудай берген. Ажаа ол культураны 22 муң гектарга олуртуу ужурут. Степан Ра-зин аттыг «Большевик» бол-ган өскө-даа тускаймыкты совхозтар картофельди эки бе-леткеп болылаштырган шөлдө олуртуп турар. Гектар са-

(СЭТА-ның көрү).

ЧАА МЕДЭЭ

РЫБИНСК. (Ярославль об-ласты). Рыбинский суднолар туудар заводунуң тууду-лары 100 тонна чүк сөөртүр баш-тайгы хем рефрижераторун хуушаладан бир ай бурун-гаар бүдүргөш, ажилдаа киир-кен. Ук сууно. Каспийге ажилдап болгаш мыда туткан балыкты балыкчылар брига-даларын хүлээп алган, балык ажилдап кылыр баазаларга, заводтарга чедирер. Бо беш

чыла мыды хевирин рефри-жераторларын бүдүргөшкө кол продукция болган турар. БРЯНСК. Дорт улашкы-нарык телераф станцияны хохойда ажилдаа кииркен. Станцияны амгы үенин ха-рекесин-биле дээрн. Чаа станция чүртүтүп өскө-даа хоорайлары-биле областны районнарын болгаш Брянск айма-аималык телераф дорт харылаанын хандылар.

ЧАСКЫ ТАРЫЛГА — ШАЛЫПЧЫ ИШ

Часкы хову ажилдарының хүн демдеглели

Республиканың колхозта-рында болгаш совхозтарында часкы хову ажилдары киди-түдүп. Бо хүнерге чедир республиканың ажал-агыл-ларында чазын чажар культу-раларын 157 муң гектарга, оон иштинде тараа культу-раларын 125 муң гектар кызыл-тасты киирштир 154 муң гектарда чаштырган. Ол дээр-ге бүгү планын 80 хууу болуп.

Чазын чажар культура-ларын чаштырылган Каз-Хем, Бий-Хем болгаш Танды рай-оннарыда өк организастыг чаш-тыр. Бий-Хем районда тараа культура-ларын 93 хууу, Танды районда 80 ажал хууу-лаш чаштырган болгаш Каз-Хем районда 23 муң га черде чашкан. Ол талазы-биле планыг ооалдазын Каз-Хем

районун «Тиндэте» болгаш «Ленинче орук» колхозтары Бий-Хемин «Саян», «Өвө» совхозтары база «Кызыл та-раачы» колхозу, Барыш-Хемин «Большевик» кол-хозу доозуп турар.

Часкы чер аңдырламы бо чылым эртен чыга боларга, элөөн организастыг чорут-туу турар. Бо хүнерге че-дир республиканың ажал-агыл-ларында 117 муң гектар планын 90 муң гектарын чарган. Каз-Хем, Чон-Хемчик болгаш Танды районнарың ажал-агыллары часкы чер аң-дырламын дооскаш, чайгы

чер аңдырламын киирген. Сутаттыг черлерин сугта-рылганы элөөн элөөн. Суг-гарга чогуур планын 18 муң ажал гектар киреин ийикте, 45 хуууун сугтарып алган.

Агаар сооп тургулаан улаш-биле сугтарыла системала-рыла суг чедипкини келген. Амгы үдө чылым хүнер-биле холбоштыр баткан сүтүг до-луз-биле ажалдары негет-тинип турар. Ол сүтүг-биле сугтарылганы болгаш хүн дүргүзүм чорудар кылдыр организастаар болгаш сугта-тыг черлерин гектар бүрү-дү сугтарар дөңгөнч сугта-кчыларын болгаш чаашма-ныды сугтарар машиналар-нын ажалын бүдүрүчүлүг чорудар болза чогуур.

Ажал-агыллар минералдык чешинчилелерин тогерин

элөөн эки организастап тур-ар. Тарыла шөлдөринде 5,5 муң тонна суперфосфатты болгаш 80 муң гектар шөлдө ажалы селитрамын төккөн. Ажал беш муң тонна ор-ганик чешинчилелерин шөлдө чедирген.

Амгы үдө ажал-агыллар мал чеш культура-ларын тарылааны, картофельди бол-гаш поагайын олуртулааны чорудуп турар. Оон-биле на-ды кукурузаны болгаш ча-нык чылым сенигерин чаш-тырыламы саадатпас болза чогуур. Гөскү беш чылым ийини чылымда дүжүт өстү-реринин талазы-биле алган социалист хүлээлгелерин доозур болган ажал күүсө-дир дөңгөнч бүгү-ле бар ар-галары ажалдары негеттинип турар.

Интервью

Танды районун чамдык ажал-агыллары эрте чажар та-раа культура-ларын чаштырылганы доозуп, бекит дүжүт өстүрер дөңгөнч баштайгы тилелгени чедип алган. СЭКП Танды райкомунун бирги секретары Д. К. Х. Ооржак-тан ол дугайын тодаргай чугаалап боорин биетин көррө-поиндентини дилзөн.

— Часкы хову ажилдары-нда бо чылым мурунунда чыл-дарлаадыга бодалар, ооал-гай чүлдөр бар бе, Дандар-оол Кук-Хунаевич?

— Барда, бо чылым тараа культура-ларын тарыла-гыт улаштырар көрдүгөн. Оон ийи мал чеш кул-тура-ларын тарылаадыга үд-дөш чаштырлаар бар. Агаар-бойдустуң байдалы эр-кен чылыадыдан дээр — хөвүнүн ол-шынгайы хем-чөли ой-тамында, шык бажы-рышкыны районун ажал-агыл-лары 3-4 ховуна шал-кыкын чоруткан. Бир ооал-гай чүлд болза, биетин ча-мдык ажал-агыллары тараа чаштырыламы бо чылым эртен частаа эрте доозуп ту-рары болуп.

— Калдык-калдыг ажал-

ЧАШТЫРЫЛГА ДООСТУП ТУРАР

тар тараа чаштырар даал-ганы доозуп, мал чеш культу-раларын, чинге-тарааны чаш-тырып, чайгы чер аңдырла-мын киирген.

— Бо талаа-биле нини районда байлаады чугаалап көрүрөм.

— Тандыжылар бо чылым ийини-биле 79390 га черге чүгө тараа культура-ларын чаштырар ужурут. Бо хүнге чедир медэ-биле алырга, оон 65 муң ажал газын чашты-рып доозуп алган. Чаштыр-ла-га-биле тергелештир ажал-агыллар мал чеш культу-раларын тарылааны, чайгы чер аңдырламын, өдөк өөр-түлгени, поага болгаш карто-фель олуртуулаа белеткеди чорудуп турар.

— Районда сугаттыг чер-лер хой бе, Дандар-оол Кук-Хунаевич?

— Бар болбойт аа. Бо чы-лым бүдүн районга 5116 га черин сугтарып турган ажал дүжүт алып көргөн түвө. Оон сугтарыламы бо чазын

шаа саадап, чүгө дие рай-онун девишкөргө агаар-нык сооп тургустууланганы суг-сымгап, харын-даа чамдык черлерге када берип тургу-лаан. Ычанган бо хүнерге чедир планын 1600 гаын суг-тарар аралыг болган бис.

— Черин ажалдарын эки-жерде талаа-биле бо чазын калдык хемчегер алдымып турары?

Колхозтар, совхозтарын та-раа шөлдөринде ажалдап тур-ган 300 хире чаштырлаа аг-регаттарын барык шүтүзү маркерлар, ис айткычылар-биле ажалдап келген. Тарыла-гың шымынча кичээлгөй-н улаштырып, ооргалар, ар-тырар, тараа саванын шөлдө ыратпай чар, чажар чорук-тары бодурусу хемчегерин ап чоруткулаан. «Межегей» совхозун тускай эртенгиле-ринин элөөн чегерле ажал-агыл тарын турар дуура-лаа чөдө таарымчалыг бол-гу дөг. Оон-даа өскө арга-дур-жулгалар эвэш эвес.

С. ФЕОКТИСТОВТУН фотоу.

КУРЛАВЫРЛАРЫНЫ АЖЫГЛААРЫНЫ

КУСЕЛИ-БИЛЕ

3 РТКЕН 1971 чылда разрезни коллективни хомур-дашты казып ташкан, хергедектерге садан сайгара-рыны планни хуусаа бетинде, ноябрь 30-де күсеткен, 73 муң тонна хомур-даштын плаанды ажыраткан. Күш-ажымдык бүдүрүлгелерини планни азыр күсөтүлгөн, продукциянык бот-тунан чыгаткенин ачы-амда 480 муң рубль түгүтүп орууга алдыган. Бо чылдык бирги кварталда республи-намык хомур-дашчылары күш-ажымчы уулу чедикчилерини чедип алганар. СССР-ни Хомур-даш улетивургуни ми-нистерствонун бүдүрүлгелерини каразында калбарган социалисттик чарыкша кириш-кеч, разрезни коллективни ушкучу чарыкша алган 1700 рубльди акша шапаларын ал-ган.

Тоску беш чыл плаанын аныгы чыгышы кирип тур-ган, коллектив бешкеч чар-хүлөдөлгелерин алган. Ол хүлө-дөлгелерини чедикчилерини күсөтүлгөн, продукциянык бот-тунан чыгаткенин ачы-амда 480 муң рубль түгүтүп орууга алдыган. Бо чылдык бирги кварталда республи-намык хомур-дашчылары күш-ажымчы уулу чедикчилерини чедип алганар. СССР-ни Хомур-даш улетивургуни ми-нистерствонун бүдүрүлгелерини каразында калбарган социалисттик чарыкша кириш-кеч, разрезни коллективни ушкучу чарыкша алган 1700 рубльди акша шапаларын ал-ган.

Эртеңки болгаш техниканын кайгачык уулу чедик-чилерини үндөмдөш нитилел бүдүрүлгелерини аныктыг чоруун бедиреги—партияны XXIV съездинин шийир-кенинде айтылган кол соруугалары бирөөн. Амгы үеде кайда-даа партия организациялары бар курамыларыны до-лу ажыгаарыны күсөли-биле нитилел бүдүрүлгелерини аныктыгы бедиреги чоройларын болгаш көзөң-жик анык-шичилерини күжүн, аргаларын болгаш чогадык-чидекейин угулдурун турарлар. Бо талазы-биле Каа-Хем хомур-даш разрезинде ажылдык канчаар чоруу турарын дуга-шымда инженер коммунист Д. САРЫКАЙНЫН түтүп-моон адаанда парадиме.

Каа-Хем хомур-даш разрез-нин техниктиг бедиреги болгаш күш-ажымдык механиз-мизастаа деңгээл бедик. Даг акылдары долу-биле механиз-мизастаа. Ында амгы үеде күчүлүг уулу экскаватор-лар, автомашиналар, өрүмчү-р станоктар болгаш техниканын болбазарытай өскө-дөө хер-жерин бар. Ыччалы-даа ол машиналарын болгаш механиз-мизини аныктыгы бедиреги чоройларын болгаш көзөң-жик анык-шичилерини күжүн, аргаларын болгаш чогадык-чидекейин угулдурун турарлар. Бо талазы-биле Каа-Хем хомур-даш разрезинде ажылдык канчаар чоруу турарын дуга-шымда инженер коммунист Д. САРЫКАЙНЫН түтүп-моон адаанда парадиме.

Уламандан чамдыкча төш-кенин кылдыга, хая-даш шоолуг үрүмчелери бузул-баан, чүтлө тигилген берген болтулар. Ындыг таварылга долу экскаватор-биле бузул-чүдүрүлгелер, артык хой-шак-уе үер. Оон ачыкча ка-жаа өрүмчү станоктар-биле чөрүткөн турду, довурак-до-вурак жерлерин, ажылдап тур-ар кичилерини калыпшы-лыкта гора чедирер чыгыш-кемчээлге ол чедер бээр та-варылгалар бар.

Социалисттик чарыкша бедик деңгээлге организаста-ар болгаш бидилгил удуруп башкаары бүдүрүлгелерини эк-номиктиг көргүзүлгелерини аны-жидерини уулу курлавыры болур. СССР-ни тургустуна-шымда бөрү 50 чыл оюнга тө-лөтүп ужураар дээр соци-алисттик чарыкша разрезте улам калбарып турар. Ол чарыкша ол коллективтик бүтү салбар-лар, лектер болгаш бригад-лар халар тутуштал. Даг-гайдаа калыпшы-лыкта гора чедирер чыгыш-кемчээлге ол чедер бээр та-варылгалар бар.

Разрезни администрация, партия болгаш профсоюз ор-ганизациялары коллектив-тик социалисттик чарыкшын түндүктерини өй-шак-уе уду-рунчине, оон кичиринчелерини материалдык союу-галарын бедиреги уулу кичиринчелерини салып турар. Сал-бырал, лектер арамында чар-ыкша караалда бир катар, бригадалар болгаш тус-тус ки-чиринчелерге чарыкша ай-савымда түндөк турар. Тил-келчелерге мичилер Кызыл-туку, акша шапалары-биле

Беш чылдың кижилери

АНЫЯК ТОКАРЬ

Улут Совет чуртка ховар металл болур кобальтны бе-рип турар «Тыва кобальт» ком-бинат ачылганын соонда каш-даа катар маңаа чоруп, анык, кырган кижилери-биле таныш апарган мен. Оларны чамлыктары баштай барып ту-румда чар-чаа ажыдап кир-ген, амдыралдын улут оруун-ге баштайгы базамын эгелен

ган бис. Бедик мергежилдиг ажылчын болурун шийир-лээр бо микаш аныктар бис-те хой—деп, чугаалап турган. Оон соонда Хову-Аксынга баар санымда, Галина Нагиби-нанын канчаар ажылдап ту-гарганын билди болгай си-лээр. Пектиг дуржулгалыг то-карларынын ачызында ынды-га үр болбайн шору мергежи-бердик. Оон соонда разрез-дужаап алдым. Ам алдыгы разрездин токарлары алдым. Кузелинге чедип, кижилерге херектиг түдүлгелерини кылып чоруп апарганым сеткилимге өөрчүтүп—деп, ол чугаалады.

Анык ажылчын кыстын амдыралы баштайгы үш чы-лын тагтыг бодап көргө, ха-ны утга, чонунга шыгыча ба-раан болурун бедик меде-рели-биле долдунган. Галина Нагибина бо чылын СКП-кежигүнүгө хүлөп алган. Пектиг хана солуну реда-кторларын болгаш агитатор бо-лурун партия өгө организаци-ясында дааскан. Ол партия-даалганы база-ла чедик-чининг күтүлгүсү турар.



— Бистин бүтү совет чо-нуу улут байырдалы— СССР-ни тургустунашымда 50 чыл оюн болурун хууа ка-ндыг бедиктеринг уткуурун планнап турар силер?— деп, Галинада айтырдым.

— Бистин пектиг чедип-биле социалисттик хүлөдөлгелер, а түс-түе ажылчыннарнын хү-лөдөлгелери база бар. Мен бо-дум ай санымда бүдүрүл-гелерини, 110 хууула куу-латпас, чүтлө кончук эки шы-нарлыг продукцияны бүдүр-гелерини хүлөдөлгө мен. Чыл-дык эгеленден бөрү бүдүрүл-гелерини 115 хуу күтүлгүсүн, бадай өскө ажылдап тур мен—деп, ол харыялады.

Коммунист кезеде мур-нуку одуруга чоруп, өскелер-ни эдиртип ужурап дээр-зин Галина Нагибина эки билди. Ол мичанаш ажылга-даа, амдырал-чуруталга-даа өскө аштериге үлгелерин көр-гүзүп чорур.

Ажылга, өөрдилгелер оон пла-ны улут. Кузелинге чедип-биле шада доктааш дивес кижилерини бирөөн коммунист ыс-Галина Нагибина дугайында бо каш сөстү. «Чоруунар чогу-ун, үлгүлөр бүтсүн» деп тыва йөрөө-биле дозуп каар-дыр.

Анык ажылчын Галина На-гибинанын анык-шичил союу-гал, ажыл соонда чугаалажып ор-бис.

— Ындыг-ла амыр чүте

Тараа культуралары чаштынган

«Чодураанын» тарылга шөл-дери Сайган даан доксидир, Ужарлы-Хемини ол талазы эрини дургаар. Чодураа деп хомур-даштын ол-бо талазында 30-ден 400 га чедир кезек-ке-сек дилдиктер бооп чал-тылган.

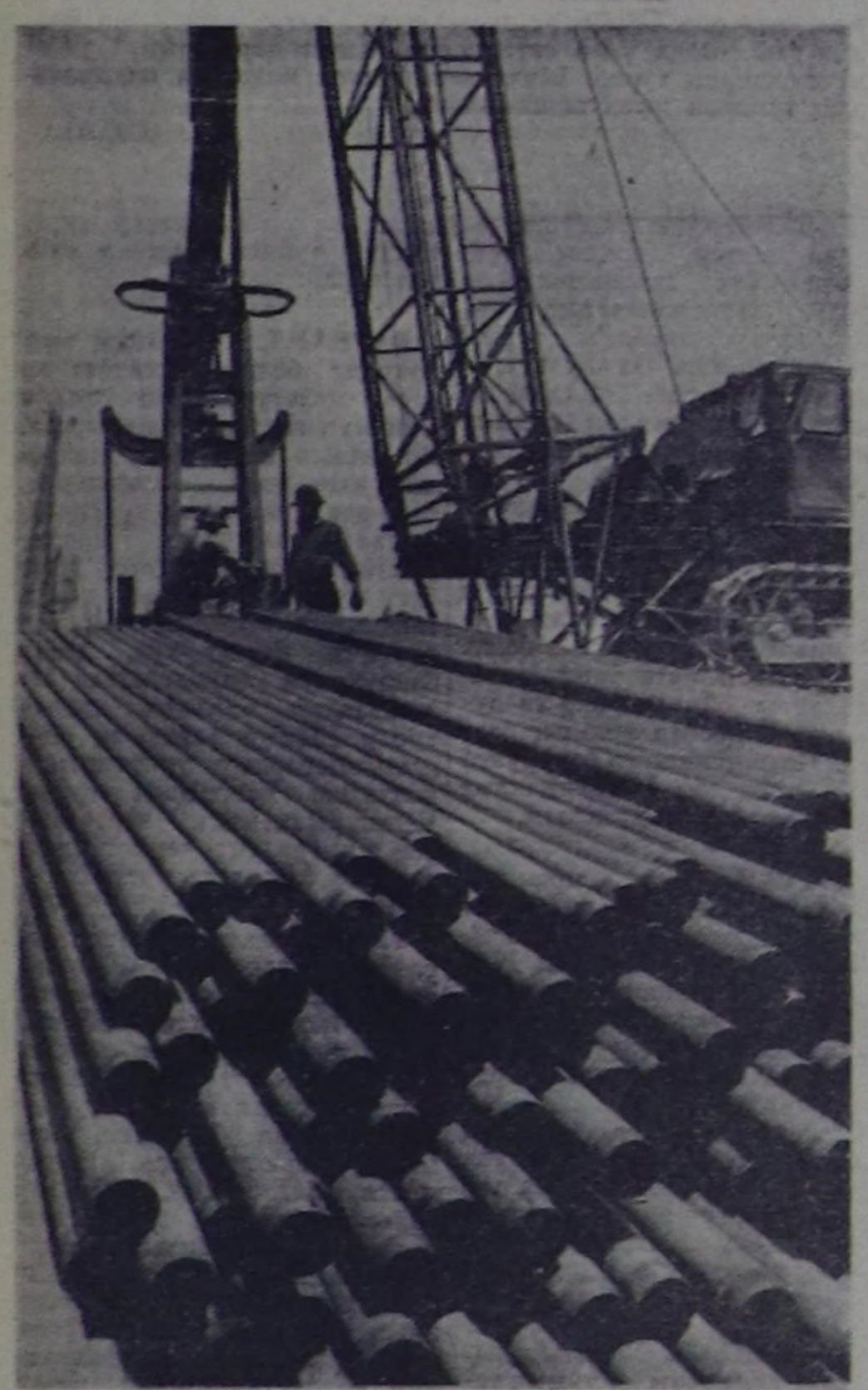
Хову тараа. Дөрт өрөздүг узуу бажык удуур өрөздүг, кучка, чедиктер чөр. Ол ба-жыкчын ырак өвөсте кичилер-доксаар салган, хоолойгылаш-тыр бадрып каан бажыкчын-га—чунар-бажыкчын ол. Дүш-уеви. Агартыр экин каан орун-нарда дүшкө элечтер оолдары күлөр, хып дээр анык эрлер удуу чыдырлар. Соогу аажок, дымчыг хаттыг дүбө болган. Оолдар дык-ла шагыраан. А хүндүсү элечтерини меха-низаторлары мит-шмээниг, каткы-хотугу бо-ла келдирер. Оларын арамында бир кыс-лаа бар. «Байгы болуп бепан, үе бол, арык хүн дег чырып

турду»— деп одуругаар са-гышка кирип келди.

Орайтап, апрель 26-да, эгелезе-да, чодурааажылар багай эвес темпизил ажылдап турар. Ма-наа шийирлиг ролду меха-низатор кадрлар ойнап тура-ры чугаажок. Чутула участок-та ажылды хүн-бүрү харагал-дап турар инженер, агроном, механик дээр шуну 37 кижик-ажылдап турар. 5 конуктап удурун турар чарыкшын тил-келчилер оларын арамында экин көргөсөт. Оларын ат-тары бо: Григорий Чула, Бу-гайдай Эренин, Хая Шагаа-чы, Чалай Кавалык, Сергей Дюлу, Тамара Дюну.

«Чодураанын» таралжылары мурунда салган сорулгазын хуусаа бетинде, эки шынарлыг күтүлгүсүн дээр шуну анык-шичил турарлар. Эртеңки чылдар-га деңгээлге тарылга шөлү угулган. Техника хандырыл-ганын аныктыган.

А. ДЕМБРЕЛЬ.



ТУРКМЕН ССР. «Небитдагнефть» эргелелинин нефть бүдүрүлгезинде.

В. МЕРЕНКОВТУҢ ФОТОЗУ. (СЭТА-нын фото-хрониказы).

ХӨМҮР-ДАШ ОРНУНГА—ЭЛЕКТРИ

Ставрополь крайның «Сельхозтехника» каттымыншы-нын станок септээр заводуну коллективни мал фермала-рынга ажыгаар суг ишдер электродут котелдарын бүдү-рүп эгелеш. Оларны ажыгаар-ыни элтиг, камнагалыг, отту-лар чүдүдү белектер дээр тус-кай бажынынын база тут-пас кылдыр таарыштырган. Багадарин районун «Рос-сия» колхозуну фермаларын-

БҮГҮҮ УЛУСТААРНЫН

«Бистик угузувус тайбын-нык байдалдарында 25 ажыг чыл чурттап келди. Ону бистик партиянык даштыкы политиказын өндүрүлүгү чедикчилер кыдыр көөр бис. Делегей дайынны кижит төрө-гетин чарык беш ажыг чыл көрбөй келди. Улустарын д-даа төгүлүгү чаалап алышканында эвөш эвес салымынны Совет чурт, оон даштыкы политиказы кири-ген».

Партияны XXIV съездинин-ге Топ Комитеттин Отчети илелектеини Л. И. Брежнев шак ычылдыр чугаалаан. Бу-гу делегейни депшилгелдиг кижилерин ол сестерин чагай сеткил ханымынны-биле уткаа, чүте дээрге Совет Эвилелинни Коммунисттик партиянын чорудуу турары тайбыннык политиказы Чер-нин бүтү улустарынын амды-ралчы эрге-ажыкчылыгына таар-жып турар. Совет коммуни-стерини партиянын делегейге бедик ат-алдары харын оор-ган база болуп турар.

Дайынны болгаш тайбын-нык айтырлары СКП-ни теоретиктиг болгаш практиктиг ажыл-чорудаларына кезеде чутугаа чери ээлеп келген. Имперализмни өскүдүп уду-рун турар дайыннынын дээр-бечи, үтүкчиги бүдүштүн коммунистер угулугу сойлап келген. Делегейни бирги да-йыннын үезинде имперали-ст өтүрүшкүнүн алыс чылда-гаанынын ленинчи партия-да илереткен болгаш дайын-дан Россиянын үгөн турарын баш кампанынны калбарган. Бүтү-ле агрессия дайынын-ны үер дээр имперализм-

де, мөлчүшкүнүн болгаш күчүлүшкүнүн системанын камгалаар болгаш быжылаар дээр оон чүткүлүнде деп чүе-ни В. И. Ленин бүзүрүткен. Ол дээрге алымында өтүр-көргөн сагындырып болган.

Делегейни бирги дайын-нын кол бурууларыннын бир-ээни— герман имперализм чарык чыл биче-ле алып чор-да болуун чуртунга фашист-тик диктатураны тургустам, делегейни чар дайынны өскү-дүп үндүргөн. Кижилерин болгаш кичирини анык-шичил-биле тургустунган өртөк-үе-лиг чүдүлгелерини хыдаанын, угуукаанын хемчөөлдерини таалай-биле бо-ла мур-нуулагы бүтү дайынынны аш-кан.

Эжелекчилерини өйтүр ша-вырыче СССР-ниң улустарын Коммунисттик партия сырып калыштырган. Социализмни чаалап алышканынын болгаш Европанын өскө-дөө кезе-де келдики турар, а СССР-ни иштинки болгаш даштыкы политиказын үндүлгелерини ажылдап кылар совет комму-нистерини съездилери деле-гейге алымында улуз ужу-дузалап болуп турар.

СЭБ-ниң 1970 чылдың ча-зынында эртеңки XXIV съез-динин аныктыгы бүтү дигерте-улуз кичиринчелерин хайла-раан. Тайбын дээр демисел-дин чар програмказын совет коммунистер боттарынын съездинде көдүргөн бил-дингир болгай. Мурнуу-Чөөн

Азияда болгаш Чоокку Чөөн чүте импералисттик агрес-сийн одагарын узуткаар дээр демисел. Европада кол-лективтиг анык чок чорукту хандылар талазы-биле күжө-лишкенин, чедикчилерини кичини бүтү-вирти болгаш бүрүн дүжүлгелерини айтыр-галары ол программага чутуга чери ээлеп турар.

Чедикчилерини доп-доруан дүжүр дугайында санал киирген баштайгы чурт 1927 чылда-ла Совет Эвиле-ли болганын сагындырып каары ажыктыг боор. Дайын-ны күрүтө политиказын чедик кылдыр көөр чорукту буруу шапкан Кедло-Бриан-нын керээзин 1928 чылда бистик чуртувус бир дуга-рында күштүг болдуруп ба-лаан.

Коллективтиг анык чок чорукту системанын тургу-зуп дугайында эгелекчи са-налды Совет күрүне делегей-нин ийги дайыннын мрак мурнула-ла уйдурган. Ыччал-ла-ла фашисттик агрессияны чөөн талжы. СССР-ге уулу угулдулары чүткүт сал-ган барыны талачы күрүлгелер-ини чатыргыч бөлүктөрү и-ди системат тургустунашым дээр бүтү-ле болууну дег чүтүлгелер кылганар.

Ам импералисттик про-паганда делегейге баштайгы социалисттик күрүлгелерини тай-бын даштыкы политиказын ат-алдарын баскыраарына орадажып, ол күрүлгелер «аг-

хитта оонаштыр 102 хураган-чы мелди докуртуруп турар. Кутугаа Шырапай биле Ба-рыкчаа Тоглакан оларын-малдын баш санын өстүрөр, оон продуктуну бөдөлөр хер-кекке күш-ажымдык чедик-чилерини үлгөп көргөп, оларын каймыгында-лаа ком-мунисттик күш-ажымдын ша-лымын деп хүндүлүг атты тывыскаан.

Д. АРАКЧАА.

Механизаторларнын дузалакчызы Тракторларын болгаш но-дөө ажыл-агый машиналары-нык кесектерин чуртууга ажыгаар чар ситистинг хомог бүдүмүс механизатор-ларга дык ажыктыг болур. Ону сугта элчилерин алырга, мурнула ажылдап турган ка-устык соода дика «ша-

лыктын ажыдаар» аргалыг. Хомог чууучуну адын кыс-казы-биле «Лабиди» деп адаан болгаш Шобексинин хи-мия заводун миди бүдүмдөди бо чылын муң-муң тоннаны бүдүрүп үндүрер деп турар. БЕЛГОРОД. (СЭТА-нын корр.).

Механизаторларнын дузалакчызы Тракторларын болгаш но-дөө ажыл-агый машиналары-нык кесектерин чуртууга ажыгаар чар ситистинг хомог бүдүмүс механизатор-ларга дык ажыктыг болур. Ону сугта элчилерин алырга, мурнула ажылдап турган ка-устык соода дика «ша-

Тыва АССР-нин
Министрлер Чөвүлелинде
болгаш облпрофчөвүлелдин
президиумунда

Чонга медицина дузазын массаның контролюнга

ССР-ниң тургустунганының 50 чылын төлөптүг үткүрү дээш, 1972 чылда республиканың эмнелге-профилактиктик албан черлеринин хой-ниити көрүлдезин өрттирер деп шийтирнине Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш облпроф-эвилелдин президиуму хулаас алган.

Республиканың эмнелге-профилактиктик албан черлеринин хой-ниити көрүлдезин өрттирерде ону хоорай, район болгаш участкак эмнелгелеринин, санэпидстанцияларын база фельдшер-акушер пункттарынын айы-биле тус-тузууда чорудар деп доктаалда айткан.

Чонга медицина дузазын көргүзүп турарының байдалының талазы-биле хой-ниити көрүлдезин чорудары-биле Тыва АССР-ниң кадык камгалаа министри Н. В. Сизых даргалаа республика комиссиязын тургускан. Хой-ниити көрүлдезин ууртуту-биле районнар комиссияларын 1972 чылдың май 15-ке чедир тургузарын республика комиссиязынга болгаш райкукусомнарга дааскан.

Эмнелге-профилактиктик албан черлеринин хой-ниити көрүлдезин бедик деңгээлге өрттирер, чонга медицина дузазын көргүзүп турарының шындыгын аныктар, медицина албан черлеринин материал-техниктиг баазазын алгыдар, оларын быжыг-лаар, чогуур эмнер, херекселдер болгаш деригелер-биле хандылар дугайында оларга бүгү талазы дузаны көрдүдө үезинде чедирини хооруксумнарга, эмнелгелерини кол эмчиле-ринге, профвильдеринин обьекттарына болгаш аге ор-ганизацияларынга дааскан.

Чонга медицина дузазын көргүзүп турарының байдалының хой-ниити көрүлдезин негелдерини бадылаан.

Хой-ниити көрүлдезинин түнелин 1972 чылдың декабрь 15-те үндүрер деп шийтирилээн.

Көрүлдезин түнелинде эң аки ажалдыг дээш, ааа тилекти болган медицина-профилактиктик албан черлеринге шанаалдарын тыпсырын ында айттып турар.

ЭЖИНДИРИИШКИН ЭГЕЛЭЭН

Май 6-да Кызылдан Бич-Хемин өрү ырамын Ырбанде белетизэн туугу ыжын салдады бадыр дээш Енисей пароходствонун Кызылда амыг-лал участогунуң суднолары үнүпкөн. Баштайгы эминди-ринишкнче эң дурнунгалыг муракчы, эки белетивелдиг экипажтар үнери чакчыг апар-ган. Бо удаада капитанар Н. В. Нугистин, Ю. С. Коно-новичин, Н. И. Пановуң башкарганы теплоходтар Ыр-банче чорунган. Олар ам ыгаш белетнекчилерини суу-рунда четкен. Дагган салдары хемни нуду бадырарында бе-леткей берген.

Хемчилер кайы-даа чылгы-дег, Хут умарын эртериниң

шылгалдазын эрестиг амып эрткин. Амиужарда күчүлүг «Радон», судно болгаш теп-лоходтары умарын өрү тыр-тур турары тургускан. «Радон» суднонуң зикпааны хем фло-дунуң хоочун амылданчызы капитан Л. С. Писюннин баш-карып турар. Эжиндирииш-кинин эгелээзин медээлэр кызыл тутку «Радонга» нөдүр-ген.

Тываның хемчилери бо чы-лын республиканың туудула-рынга хергелээр 70 муң кубо-метр ыгыты салдады бады-рар. Тожуме мывар-чаар хей-тона материалдарын, аш-чем продуктуларын сөөртүп чеди-рер сорулгалыг.

(БИСТИН НОРР).

ЧОЛААЧЫ-САДЫГЖЫ

Бөрий Нурат Совет Армия-зын хураадынга албан өр-тирер турал-да автомашина чолаачызы туснай мергенлиги шийгээдин алган. Халакын чашып келген, баштайгы үеде Тес-Хем районунуң ыгыш амы-галыг черинге, райкукусомга чолаачылап, машинага кам-чынып көрсүккөн.

Кызылдан чылаачы 1965 чылдаа эгелер Эраин райпо-зунга доктаамал ажылдап келген. Апаа чык машиназын чолаачылап тура, ооң соонда

автомашинаның чолаачы-садыг-жызы болу берген. Муракчы-садыгжының автомашинаны Море-ниниң даггарында, Торе-ниниң хоууларында амыг-лалчылыг, чакчыгы, Нарын-ның малчынырынга график бадырар бо-ла чедер.

Бо чылдың эгезинде Кызыл-ла чолаачылар билин бедирер ийи ай хуусаалыг курскка өөрлөгөн, ол 2-ти класс-тыг чолаачыга апарган.

К. МАЖАА.

Эраин район.



БАРЫН-ГЕРМАН БУНДЕСТАГТА

БОНН. (СЭТА). Совет Эви-лея болгаш Польша Улус Республика-биле ГФР-ниң чарга керээлери бадылаар дугайында хоойлу төлөвиледе-рини бундестагга чутаала-жыл эгелээ.

Бундестаггың хураанын ГФР-ниң канцлер В. Брандт чүве чутаалаан, керээлери бадылаар дугайында хоойлу төлөвиледе-рини чүдүдүтүрүп көрүп деп бундестаггың бүгү депутаттары кыйгырган.

Кандлер ийи документиниң делегейге политиктиг чутула укур-дузанын медээлэп, олар Чоён Европаның чурттары-биле ГФР-ниң харылааларын аныктарыңа орунту аныкдар дээрини медээлэп. Керээлери бадылаарының шуут түнөөн болаа Варын Берли дуга-йында дөрт талазы дугур-жулаалыг күштүг болуп эгелээ, ГФР-биле транспорт болаачы-биле айтырталар-ны таарыштыр шийтирилээр болгаш турар укурдуз.

Керээлери бадылаары Чоён болгаш Варын чүктө ший-тирилээр санын кызырары, айым чок чорутку болгаш нады аныкчалыгының айты-рылгаларың талазы-биле ни-ти-европа чөвүлел хураалы чымчылдары ыгыш, ындыг чутула айтырталарын ший-тирилээр.

Чазакка удур партияларга хамаарыштыр канцлерниң ме-дегел: дугуржулганы че-дир алырдың арзыг ам бар, керээлөр талазы-биле ший-тирилээр парламенттиң ху-лаас алырдыг канцлер үде-зини тывар. Ыччалда-даа ол чорук керээлериң утказын болгаш шынарын өскерттир-гө чедирбес укурдуз деп, Брандт медээлэп.

Крымга СЭП ТК-ның Чи-гине секретары Л. И. Брен-нев-биле чутаалажышкын-нарым үезинде ийи талазы керээлериң күштүг болуру оларга ат салган чурттарын аразында харылааларга шийтирилээр өргөлдөп амы-болгаш келер үеңи салгалда-рында улау аныктыг кылдыр хандылар арзыг бээр дээш-те, Брандт сактыдыр.

Барын-герман парламент аякко уугу укур-дузаны шийтирилээр хулаас амыр-укур-дуг. «Европа ГФР-ниң бундес-тагы ыктыг манашкы-биле канцлер-даа көрбөй келген» деп, ол медээлэп.

Хураал бундестаггың да-штык херектер талазы-биле комиссиязың болгаш эрге

комиссиязың төлөлекчиле-ри чүве чутаалаан. Ооң му-рунда бо комиссиялар коали-ция партияларының бады-лаачынының хой нуруузу-биле керээлери бадылаар ду-гайында хоойлу төлөвиледе-рини чүдүдүтүрүп.

БОНН. (СЭТА). ГФР-ниң бундестагы Совет Эвилели болгаш ПУР-биле керээлери бадылаар дугайында хоойлу төлөвиледе-рини чутаалажып турган пленарыг хураалы чыгаргалган. Парламент фракциязың аразында ду-гуржулганы бадылаар савал бе-ринишкннерин май 17-де үр-гүчүлээрин шийтирилээн.

Коалиция партияларының болгаш чазакка удур пар-тияларың удуртукчу амы-лаччыларың чутаалажышкын-нарының соонда бо ший-тирери чазак хулаас алган.

Өрттүг халап

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Айдаао штатта мөңгүн каар «Хун-чыры» дээр шаттаа болган талапка таарышканыраа ду-лаалар ажылдарың тос ду-лаар хуңдө чүлө ийи шат-терну дүригге тывар ар-саамы болган. Оларның ча-ныдан чеби кижиниң жага-боду тываан.

Келээк зоораның чамында турар ол шаттаа үнөө өр-түг түнелсинде 47 шаттер өскөн. Ол өрт ам-даа үрү-гүчүлөөн болгаш 1600 метр чер шийинде дүригге-де жом-дурган. 42 шаттерниң са-лым-хуулу ам билине берген, чүве дээр, олар чер шийинде жоон-биле ийиш недела чы-дар, ыччаара өрт чабымыг болгаш муңаш нш оларже дулаалар командаары эр-тирбейн турар.



Вальдхаймның медегелли

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Мур-нуу-Чоён Айдаа амыг ба-дал онза шыңгыс» деп, КНО-нуң кыргыс секретары К. Вальдхайм медээлэп. Ооң чу-сааланы: «...Вьетнамның айтырын таарыштыр ший-тирилээр чүлө чутаала-жышкынының арзыг-биле тып болур дээрчине мээң бу-дургалыг эң сөөлү болуш-куннар бадыткан».

Башкыларның негелдези

КАРАКАС. (СЭТА). Вене-суаланың 12 муң амыг баш-кылары амыл соксадышкын-нын чарлаан. Олар амыл-дарыңа таарымчалыг бадыла-ларын тургузарын, амыл тө-дөвүн улааттырарын бол-гаш башкыларын канцлер-даа чыдаалган чок черге амы-лаа үндүрер чорутку сокса-дырын негел турар.

Америк саттыкчыны идегет-териниң Сокгу Лаоста кол-ла-турар чери Лонгхен деңиз-э-ринде лаос патриоттарың дайыны шаап халдаашкын-нары улам канбарып турар. Патриоттарың үгер-боллары өлчө күштүг адышкын ны-лып турар болганда дайыннар көдөйр арга чок бооп турар.

ЧУРУНТА: Лаостун Улусчу-хосталга шериниң сапыра ба-рыын үзөлдүг күштөрүн шер-игилериниң аткаараларга са-лып каан миназын ууткап тур.

ВИА—СЭТА-ның фотозу.

ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫНГА

рышпас чорун ийдекейлиг камгалаары бистин принци-палыг улаанышкынымыс болур» деп, 1972 чылдың мартта ССР-ниң профвильдеринин XV съездинде Л. И. Брежнев хулаасалган.

Даштык политикага агрессия улаанышкынының сорук кийикчилери кезеде империалисттик күрөөлөр бо-луп келгенине болгаш болуп артарганы делегей улам-на-бузуп турар апарган. Америк буржуа профессорларын бирээни Бернар Моррис бо-дунуң «Делегей коммунизми болгаш америк политика» деп номуна «Совет күрөөне ха-маарыштыр АКШ-тың полити-казы мырраңгы эгезинден тура-ла идеологтук байдалга үнде-зиленин келген болгаш бо-шөөшкнч бу-чуруму чылача шавар сорулганы салып кел-ген» деп чүвени минин би-жиир ужурга таварышкан.

Делегей политиказың хөгүлдезинге хамаарыштыр ССР-и мырраңгы өскө чүдүл-дери барымдалап турар. Ка-питалисттик чурттар-биле Совет Эвилели боудун харылаала-ларын тайбың догунаашкы-нын принципине үндезиле-дир тургузуп турар, ол при-нцип дайымын делегей айт-тырларын шийтирилээриниң чепсээ кылдыр көрбөй турар. «Совет Социалисттик Респу-бликанын Эвилелинин тургус-туганыннан бер 50 чылдыга белеткей дугайында» Совет Эвилелини Коммунисттик партиязың Топ Комитеди-

ниң доктаалында чутаалап ту-вары болза: «Совет Эвилели аны-бүрү ниитилел тургузу-луп күрөөлериң тайбың до-гунаашкынының лениниң принципин чайгышын чок камгалап турар, ол чорук дүшкүрүлүг чорукту кошкы-дыр, улаустарын тайбынын болгаш айымал чок чорун хандыларында иди берип ту-рар».

Чүгө сөөлүг үеде бестин Со-вет Эвилели чагайг кожа-хелбээ турар чорукту болгаш кады амылдажылганы ханды-радың улаандыг күрөөлери аразың каш-даа керээлери чарган. Чижээ, ССР-ниң Егип-тет, Индия болгаш Ирак-биле керээлери харын шак ындыг сорулгага дүгүжү турар.

Харылааларын таарыштыр чогулдулар болгаш күштү амылдарында ойталаар ду-гайында ССР-ниң болгаш ГФР-ниң аразында керээлөр чарганы Европада дүшкүр-лүг чорукту кошкыдыр улау салымшык болган. Л. И. Брежневтин Францига чораны, Германияны Фидери-тивитг Республиказың канцлер Брандт-биле он Крымга ужуражышкыны. А. Н. Косыгиниң Канадага чораны, даштык чурттарын күрөөлөр болгаш парламен-тилер удуртукчулары-биле, партиялар болгаш хой-ниити организацияларын удурту-чулары-биле СЭП Топ Коми-тетиниң Политбюро кезиги-териниң, ТК-нын секретары-ларың ол болгаш өскө-даа

ужуражышкыныны таарым-чалыг үр-түнелдерини шагда-ла бере берген.

Европага тайбын, айым чок чорук болгаш кады амыл-дажылга дугайында Варшава керээзиниң кийикчилери күрөөлериң. Политиктиг консультативтик комитетиниң чөвүлел хураалың бо чылдың январьда Прагага хулаас алган Декларацияны делегейниң хой-ниитиз чуту-ла укур-дузаныг кылдыр ко-рун турар. Европаның аны-бүрү социал естемаларыг күрөөлериң аразында харылааларын сөөлүг үеде күштеп турарын ол доку-ментке чутула укур-дузаныг деп медээлэп.

Европа дикке айым чок чорукту быжыгалаар талазы-биле ол динтик күрөөлериң коллективтиг, дем каткан хөдөлшкннирин боттанды-рып чорудары амыг үе-чаада онза чутула деп, ол Декла-рацияда айттып турар. Айым чок чоруктуң болгаш кады амылдажылганын айттыр-ларын талазы-биле ниити Европаның чөвүлел хураалы эң дүрген чымылдарын өр-тирерин, ол чөвүлел хураал Европаның бүгү күрөөлери, а ол ышкан АКШ-биле Кана-ла деп өргөдү үндезинге кири-шкн туруп болурун Варшава Керээзиниң кийикчилери кү-рөөлериң Политиктиг Кон-сультативтик комитетиниң чөвүлел хураалың кийикчи-лери диктик чутаалаан.

СЭП Топ Комитетиниң

Политбюроу болгаш ССР-ниң Министрлер Чөвүлели ол Декларацияны тайбын догу-наашкының принциптерин боттандырып бадыткаары дээш Варшава керээзиниң кийикчи-лери күрөөлериң үр деми-селениң дүрүжүлганы мөөн-нө, сөөлүг чылдарда Ба-рыын Европаның чамдык чурттарың политиканың тытпым келген херек кырында боттут чүдүлдерин барымда-лап турар документ кылдыр үнелер көргөн. Ол дээрге тай-бын болгаш делегейге айым чок чорук дээш демиселдин та-лазы-биле Совет Эвилелини Коммунисттик партиязың XXIV съездининиң хулаас ал-ган программаның амыл-ралчы күштүгүн болгаш тө-гүлүг укур-дузаның чаз бадыткалы-лар.

СЭП-ниң даштык поли-тика талазы-биле стратегия-зы чүд дээрге социализм бол-гаш коммунизм тургузарга делегей талазы-биле таарым-чалыг бадылааларын социале-стик өскө-даа чурттар-биле кады хандылары, социале-стик системаның чангыс өви болгаш сыры каттыжышкы-нын быжыгалаары, национал-хосталгалыг шийгээшкнни диктири болгаш хөгжүп оар чурттар-биле бүгү талазы кады амылдажылганы бот-гандыры, тайбын догу-наашкының принциптерин чайгышын чок камгалаары, империализмниң агрессия күштөрине шийтирилээр ойтур шавышкыны бээр, делегей-

ниң чаз дайындыгдан кижиг тө-релгетенин чайлазып алыры ол болур.

Делегей кырында күштөр-ниң дөңгүлүүрү алгар шөө-гө, ам делегейниң чаз дай-нын болдурубайн барып болур. Ону чедип алыр төлөдө, тай-бынга мынакшылдыг бүгү күштөрүн сыры катты-жышкыны, империализмни канцлер-даа анызыг агрессия үүдедилешкннеринге удур оларын шийтирилээр демисел, Индий-Кыдатта болгаш Чооку Чоон чүктө дайым одагарын чок кылдыр дээш шудургу де-мисел негеттир.

Империализмниң агрессия политиказың Совет күрөө тайбынын ийдекейлиг камга-лаарының база делегейниң айым чок чорун быжыгала-рының политиканың, улаустар-ның хамаарышпас чорун болгаш хосталгалыг камгала-рының политиканың улаула-ныштыр тургузуп турар.

Ам тайбын дээш демисел—чер бөмбүрөөзиниң бүгү бу-лундарында миллион-миллион кижилерин хан-дампырыдан херээ апарган. Реакцияны болгаш дайынның карангы күштөрүн ашкан турар тиле-гезе, хосталгалың, демокра-тиз болгаш социализмни тилелгезине улаустар болза тайбынын дозук-биле буу-редиг бар чорур.

Степан ТИТАРЕНКО,
төөгү эртемнериниң
доктору.
(ПМА).

АМЕРИК АГРЕССОРЛАРНЫҢ ДЕРЗИН ҮҮЛГЕДИГЛЕРИ

Буруу шавыышкын

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың Комму-нисттик партиязың национал Даргазы Г. Уинстон Каттышкан Штаттарың Ин-дий-Кыдатта чаз дайын үүлгедигери бо-дунуң медегелсизге буруу шапкан. Де-легейниң бо деңгээлдеги агрессия дай-нын соксадыры, Вьетнамдан бүгү аме-рик шериелерин үндүрерин чедип амыр, ыстнам айттырмын тайбың таарыштыр шийтирилээр дээш туржур деп аме-ри-канын ол кыйгырган.

ПАРИЖ. (СЭТА). Вьетнам Демократтыг Республиканың бүгү порттарын миналаар дугайын болгаш ВДР-ниң бүгү деңгээл-дери боттандырып күштедилер дугайын чарлааш, АКШ-тың администрация аме-рик империализмниң Индий-Кыдатта чо-рудун турар дайын калбарышкыны чаз үс-чадалыс колдуру үндүргөн деп, Фран-цияның Коммунисттик партиязың По-литбюрозуң «Юманите» солуга пар-лаз үндүргөн медегелсизге чутаалаан.

Францияның Коммунисттик партия-зы Индий-Кыдатта дайынның калбарыш-кынын шийтирилээр буруу шаварыңче,

удурлаанышкының аны-бүрү чылаа-ларынга кийикчилери чурттуң ажалыг чопарын кыйгырган.

ОСЛО. (СЭТА). АКШ-тың чазаның Вьетнамга удур чорударын шийтирилээр хөмчелеринге холбаштыр Норвегияның чазла дүвүрөөшкннин илергейлеп турар дээрин Норвегияны даштык херектер министри А. Каппелен парламентке, ме-дегелээ. Вьетнамга болгаш бүгү Индий-Кыдатка бижыг тайбының бо деңгээлдеги бүгү улаустарында боттарың келер үе-ни боттары шийтирилээр эргеп ханды-рып турар ындыг шийтирилөөшкнне үн-дөлөөш тургузуп болур деп, ол демде-лээн.

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияны даштык хер-ектер министри Сварна Синх парламен-тиге чүве чутаалаан. Каттышкан Штат-тарың Вьетнамда дайынны калбарыш-кынын Индияны чазла буруу шап турар деп, ол медээлэп. Даштык херектер ми-нистри Вьетнамда дайынның чаз калба-рышкыны буруу шаварыңче депутат-тары кыйгырган.

„Нян зан“ солунуң тайылбыры

ХАНОЙ. (СЭТА). Америка империалисттер болдунмас чү-вени—«периг талазы-биле тилелгези» чедип амырн ам-даа орадалжы турарын Хайонун болгаш Хайфонун бомба-лаан, соңу-вьетнам порттарын миналаан көргүзүп турар деп, «Нян зан» солун боудун тайылбырыга бизнөө.

Вьетнам Демократтыг Республика—хамаарышпас болгаш тускай догунаашкын күрөө. Ооң даштык чурттар-биле садыг болгаш өскө-даа харылаалары—ооң чардымыс кол эргеп. Ол харылаалар делегей эргезинге болгаш судноларың хосту-тур чоруткунуң бүтүлгө хулаас көргөнгө үндө-зилгеттенин. АКШ-тың чазаның шийтирери ВДР-ниң деңгээл-дери талазы-биле тускай догунаашкының шыңгыс хал-даашкын, бүгү чурттарың судноларың хосту чоруту-кунуң болгаш хосту садымың халдаашкын, делегей эр-гезин үрөндүлүр деп ук солун медээлэп.

ВДР-ге удур америк дайымкарларың укур-дурм чок хөдөлшкннирин шийтирилээр буруу шапшылап, соңу амыг араатанжы халдаашкынар чаз-чаз аштырышкы-нардан агрессорларын камгалап ап шыдаас деп демде-лээн.

Чугаалажы- рынга белеп

ПАРИЖ. (СЭТА). Вьетнам Демократтыг Республиканың париж чутаалажышкыны-рында төлөдилериниң баштагы Суан Тхон Парикхон Хайон-же чоруттарың мурунда медегел кылтып, америк аг-гессорларын Вьетнамга чаз

агрессия үүлгедигериң шийтирилээр-биле буруу шап-кан. Вьетнам Демократтыг Республиканы болгаш Мур-нуу Вьетнам Республиканың Генолостук түр чазаның тө-дөлгөлериң вьетнам айттыр-нын тайбың бау-биле ший-тирилээр талазы-биле Парижге чутаалажышкының үр-дүгүлээринге белегени айт-тыртыртыр Вьетнамга чаз

Америк саттыкчыны идегет-териниң Сокгу Лаоста кол-ла-турар чери Лонгхен деңиз-э-ринде лаос патриоттарың дайыны шаап халдаашкын-нары улам канбарып турар. Патриоттарың үгер-боллары өлчө күштүг адышкын ны-лып турар болганда дайыннар көдөйр арга чок бооп турар.

ЧУРУНТА: Лаостун Улусчу-хосталга шериниң сапыра ба-рыын үзөлдүг күштөрүн шер-игилериниң аткаараларга са-лып каан миназын ууткап тур.

ВИА—СЭТА-ның фотозу.

Газты шын ажыглаар

Чурттакчы чорун коммунал хандырыл-газын улам кийикчидер сорулга-биле хоор-рай, сууларда бакчыларине ак-ик отту-газы кирип, чирк өрткөт, ажылаарга өлгөт одаар чүдүдү амылдарда негет-тер өт эвес, улау амылдарың газ-биле одап чымчылдары, ногаа өстүрер тепилаларга ону амылаары бүгү тала-биле амыктыг дээрин практика көргүскөн. Сөөлүг үеде газты бузурдугелер, туудулар база хойу-биле хергелен турар апарган. Газ-биле дуулааларың амылдары боттандыры улам мынаштыг, ооң өртөк-үзөң база чинк болуп турар. Амылдарда, бузургу-деге газчылыгың негеттериң-биле хол-баштыр ук амыды башкары тускай мер-генлиг канбарың белеткелин киж-дөй болу күштөй. Газ амыл-агыын харылаар, ооң дээр-херекселерин өлгөт тургузар, оларын сөптө чартыр канбар-лар «Тыва газ» эргезили чылдың-на белет-көп, оларын мергенлиг бедириниң курууун орнустаап турар.

Сөөлүг үеде газчылыгга көрүзө улам ханхалып кирген. Ычанган колхоз, сов-хозтарга газ амыл-агынын харылаары специализирер баш улау-ла белеткен алыры чутула. Дериг-херекселерини шын ажыглаар сексарылар, газчылыгыны хары-лаарың инженер-техниктиг амылдарың, газтыг баллоннар шыгжап кадалаарга силд, тускай дерөө автотранспорт дөң баш удур белеткээр чүдүлдер хей хой. Газ киниреринге чатылган чылдың-на нөүлөп турар. Ол эңи, Ыччалда-даа ол херекти кылдыр көрүп, белеткей амыл чутаала-лаас чүдүлдер бар. Чамдык амыл-агынын газчылыгга талазы-биле харылаалгалыг кийикчилер билиг бедирлер катат аттес-таталар курстарга чорутулас негеселдер-ни сактыас болтулар. Чижээ, Чоён-Хем-чик Районда «Искра», «Октябрь 30 чылы», Бич-Хемде «Хадым», Каа-Хемде «Комму-низмче орук», «Октябрь 14 чылы» колхоз-тар бо талазы-биле дыка четпес амылдан турар.

«Шивилг» совхозтун, Кара-Хаактыг чурттакчыларын газ кирип бөрүлүг дугайында дилегер хой. Ыччалда-даа ук амыл-агыларын удуртукчулары тускай

канбарын өөрдөп албаан, газ шыгжаар кылдыр тууду албаан. Ычанган ук амыл-агыларга газ кинир арга чок.

Чурттакчылар-даа, амыл-агыларга газты шын амылдарың негеттериң кийикчилер негеттир турар. Газ херекселериниң техниктиг негеселдерге дүшү-рүп өлгөт тургузар, биче-даа хемчылдыг амылдарың болдурбас херек. Газ үнүп турар деп сөөлүг бар болза тускай се-сарыларын экен үрелишкннин дораз эттирери чутула.

Чамдык чурттакчылар газтыг-даа, курут-даа баллондары (савалары) кайы ха-маан чок шимчедир, харын-даа ханкы-лаар-даа таварыгалаар бар. Газ частын, оозал-ондак болуп болур. Курут-даа савада бустамы үнөөз газ артыкшы, аар эле-ментилер бар болгай. Тускай өөрд

